

Esko Ollila
Jaak Jõerüüt

SUOMI JA VIRO EUROOPAN UNIONISSA

SUOSITUKSET

Jõerüüt, Jaak. Ollila, Esko.
Suomi ja Viro Euroopan Unionissa. Suositukset

ISBN 9985-9364-2-6

Riigi Teataja Kirjastuse trükikoda

Tallinn 2003

JOHDANTO

Viron liittyessä EU:hun vuonna 2004 Suomen ja Viron suhteissa alkaa uusi aikakausi. Siitä lähtien molemmat maat ovat tasavertaisia jäseniä suuremmassa yhteisössä, joka pystyy tarjoamaan kummallekin sellaisia mahdollisuuksia maansa ja yhteiskuntansa kehittämiseen, joita niillä yksinään välttämättä ei olisi.

Vaikka kansalaisyhteiskunnan tasolla Viron EU-jäsenyys ei merkitse radikaalia muutosta maiden suhteissa, on kuitenkin selvää, että yhteistyö kahden maan ja erityisesti niiden hallitusten välillä laajenee ja tiivistyy. Tätä toteamusta lähtökohtana pitäen pääministerit Paavo Lipponen ja Siim Kallas sopivat syksyllä 2002 yhteisen tulevaisuuden kartoittamisesta. Tulevaisuus selvitystä tekemään nimitettiin pankinjohtaja Esko Ollilla Suomesta ja suurlähettiläs Jaak Jõerüüt Virosta. Puolen vuoden aikana he kävivät läpi suuren määrän aineistoa ja tapasivat koko joukon ihmisiä. Selvityksen tekijöitä avustivat vastaavasti Vesa Vasara Suomen ulkoasiainministeriöstä ja Avo Suurthal Viron ulkoministeriöstä. Molempien panos hankkeeseen oli merkittävä.

Alustava suunnitelma oli keskittää kaikki ajatukset ja suositukset samoihin kansiin sekä kirjoittaa yksi yhteinen teksti. Katsottiin kuitenkin tarkoituksenmukaiseksi antaa sellainen selvitys, jossa yhteisesti muotoillaan vain kaikkein olennaisin osa, tämä nyt käsissä oleva teksti. Se sisältää konkreettisia yhteisiä suosituksia, jotka on osoitettu molempien maiden hallituksille.

Raportin laajemmat selventävät tekstit kummaltakin selvitysmiehellä esitetään erikseen. Näissä kahdessa taustatekstissä ei ole pyritty yhteneväisyyteen. Ne lähestyvät samaa asiaa hiukan eri näkökulmista, mutta toisiaan täydentäen. Kiireiselle lukijalle selvitystyön keskeiset tulokset avautuvat myös pelkkien toimintasuositusten kautta. Osapuolten tekstit eroavat sisällöltään, tyylyltään, rakenteeltaan sekä laajuudeltaan. Eroavaisuuksiin sisältyy mielestämme hyödyllinen lisäsanoma. Virolla ja Suomella on yhteisiä piirteitä ja yhteisiä intressejä. Valtiot sen enempää kuin kansatkaan eivät kuitenkaan ole toistensa klooneja. Eroavaisuudet rikastuttavat ja kaunistavat kumpaakin osapuolta.

Tekijät ovat luottaneet toistensa arvioiden pätevyYTEEN niissäkin tapauksissa, joissa toinen on omalla tahollaan syventynyt johonkin asiakokonaisuuteen perusteellisemmin. Erilaisuudestaan huolimatta taustatestit muodostavat yhtenäisen pohjan, jolta alempana esitettävät suositukset ovat hahmottuneet. Ne ovat kypsyneet hedelmällisen vuoropuhelun ja tiiviin ajatustenvaihdon tuloksena.

Mitä enemmän aineistoa käytiin läpi, sitä selvempää oli, että Viron ja Suomen hallituksille ei siinä mielessä ole helppoa suositella mitään aivan uutta ja ennennäkemätöntä tulevaisuuden yhteistyöhön, sillä Euroopan unionin yhteisestä jäsenyydestä syntyvään tilanteeseen on valmistauduttu jo vuosia. Uskomme kuitenkin tunnistanemme joitain politiikan, yhteiskuntaelämän ja talouden alueita, joilla erityisesti Suomen ja Viron hallitusten yhteiset ponnistelut ovat tarpeen. Uusi ajanjakso ei siis saavu yllättäen. Vaikka se alkaakin symbolisilla juhlallisuuksilla, jatko on itse asiassa arkista aherrusta.

Koko kansainvälisten suhteiden järjestelmä on kovin mutkikkaassa vaiheessa. Tämän päivän monella tapaa dramaattinen maailma vaikuttaa kaikkeen, myös EU:n tulevaisuuteen ja unionin jäsenvaltioihin. Tällaisen suuren epävarmuuden oloissa vain yksi asia on selvä: kukaan ei saa jäädä sivustakatsojaksi. Yhteistyöstä on tuleva tulevaisuuden merkittävin ja kattavin hakusana.

Lisääntynyt epämääräisyys merkitsee sitäkin, että vaikka käyttökelpoisia polkupyöriä on maailmalla keksitty paljon, liiallinen esikuviin ja totuttuihin malleihin takertuminen saattaa jättää takertujat uusimman kehityksen ulkopuolelle. Samanlainen vaara on otettava huomioon myös tämän selvityksen kohdalla.

*

Kuten alempana käy ilmi, selvitysmiehet esittävät yhdessä puolisen sataa suositusta. Muutamat niistä, varsinkin ensimmäisessä osassa, ovat yleisluontoisempia. Niiden noudattaminen liittyy kuitenkin erottamattomasti konkreettisiin projekteihin ja konkreettisiin toimiin. Yksityiskohtaisuutta

on enemmän ympäristöön ja ihmisten vapaaseen liikkumiseen liittyvissä osissa. Tämä ja osien järjestys viittaavat selkeästi myös selvitysmiesten asettamiin prioriteetteihin.

Ensinnäkin: on yleisesti hyväksytty tosiasia, että ympäristön ja erityisesti elävän luonnon tila koko maailmassa on levottomuutta herättävä. Myös alueellisesti, Itämeren aluetta tai erikseen kotoista Suomenlahteamme ajatellen, on sekä tarpeellista että myös mahdollista soveltaa tehokkaita toimenpiteitä rajat ylittävien ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja ympäristökatastrofien välttämiseksi.

Toiseksi: ihmisten vapaa liikkuminen on yksi EU:n olennaisimmista periaatteista ja saavutuksista. Ihmisten on monesti vaikea kunnolla tajuta suuria periaatteita. Vapaa liikkuminen, vapaa työskentely ja koko niihin liittyvä problematiikka sen sijaan koskevat kaikkia henkilökohtaisesti, ja juuri siksi ne ovat erityisen merkittäviä.

Demokraattisten maiden talous kehittyi useimmiten omalla painollaan, joten tällä sektorilla hallitusten rooli on erilainen kuin muilla osa-alueilla. Selvitysmiehet ovat kiinnittäneet huomiota lähinnä olennaisimpiin suurprojekteihin ja sellaisiin laajempiin kehityssuuntiin, jotka ehdottomasti on otettava huomioon.

Kulttuuriin, tieteeseen ja koulutukseen sisältyvät kaikkein olennaisimmat ja pysyvämmät arvot. Sen tähden ne ovat huomattavasti kansallisempia kuin esimerkiksi ympäristöön ja talouteen liittyvä tematiikka. Mutta myös tällä alueella kahdenväliset ja monenkeskiset suurprojektit ovat mahdollisia. Kaikkien suositusten ytimessä on tällöin yksi sana, yksi käsite, jonka toteutumiseen missä tahansa muodossa tapahtuvan yhteistoiminnan on aina pyrittävä. Tämä sana on synergia.

On tärkeätä mainita vielä yksi taustatekijä. Viime vuosisadan lopun viimeinen vuosikymmen ja uuden tuhatluvun alku merkitsivät Virolle hyvin suuria muutoksia. Myös Suomi, vaikka onkin valtiona vakaampi, ylitti tuona aikana eräitä periaatteellisia kynnyksiä. Kun nyt punnitsemme konkreettisia yhteistyöprojekteja ja toteamme täysin uudenlaisen poliittisen tilanteen saapuneen, meidän täytyy ajatella myös sitä, että ulkoisten tekijöiden lisäksi ihmisissä itsessään on määrättyjä jarruja. Uusi aika vaatii ehdottomasti asenteiden ja suhtautumistapojen muuttamista. Vaatimus koskee Suomenlahden molempia rantoja. Mikäli tässä onnistutaan, myös yhteiset projektit onnistuvat ja syntyy hyödyllistä synergiaa.

POLIITTINEN JA VIRANOMAISTEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Viron ja Suomen etujen puolustaminen ohjaa maiden politiikkaa EU:ssa. Maiden keskinäisissä suhteissa kontaktit syvenevät kaikilla tasoilla. Virkamiehistöt verkottuvat. Sekä sopimuksiin perustuva että epävirallinen yhteistyö tiivistyy. Sen avulla Viro pystyy jäsenyyden alusta lähtien hyödyntämään EU:n tarjoamat resurssit rakenteellisten uudistusten läpiviemiseen. Valtioiden, pääkaupunkien ja alueiden yhteistyö tiivistyy.

1. Uudessa tilanteessa ja elämänrytmin kiihtyessä hallitusten päämiesten ja ministerien konsultatioita järjestetään säännöllisesti, mutta minimiin karsituin muodollisuuksin ja vähimmäisprotokollan puitteissa.

2. Läheinen keskusteluyhteys molemmille keskeisillä EU-politiikan aloilla pidetään yllä.

3. Ministeriöiden välinen virkamiesvaihto toimii pariteettiperiaatteella. Vaihdossa oleva virkamies toimii määrätyn ajan toisen maan vastaavalla hallinnonalalla.

4. Selvitysmiehet pitävät EU:n rakennepolitiikassa tärkeänä Suomen ja Viron korkean tason poliittista koordinaatiota, jotta saavutettaisiin molempien maiden kannalta parhaat mahdolliset tulokset.

5. Euroopan unionin rakennerahastojen käytössä huomioidaan Suomen saama kokemus. Virkamiesten kokemusten vaihtoa pidetään tärkeänä ja tarpeellisena kaikilla tasoilla. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että rakennerahastoasiantuntijat ovat korvaamattomia. Interreg-ohjelman vastinrahoituksen varmistaminen myös Viron osalta on tärkeää.

YMPÄRISTÖ

Kestävän kehityksen periaatteet ohjaavat molempien maiden ympäristöpolitiikkaa. Tavoitteena on merkittävien edistysaskeleiden saavuttaminen niin Suomenlahden kuin koko Itämerenkin suojelemissa, öljyntorjunnassa, ilmansuojelussa kuin ympäristövaikutusten arvioinnissa. Molemmat maat toimivat aktiivisesti kansainvälisillä foorumeilla tähän tähtäävän sopimusjärjestelmän luomiseksi. Yhtenä päätavoitteena on kattavan Suomenlahti – ohjelman luominen.

1. Suomen ja Viron ympäristöhallinnot priorisoivat yhteistyössään EU:n 1998 aloittaman kestävän kehityksen työn ja EU:n kuudennen ympäristöohjelman.

2. Kahdenväliset sopimukset ja ympäristönsuojelutyöryhmän alaryhmien rooli arvioidaan uudelleen ja korvataan tarvittaessa yhteyshenkilöillä, joiden tehtäväksi annetaan myös EU:n direktiiveihin liittyvä tiedonvaihto.

3. Suomi ja Viro ajavat EU:ssa, IMO:ssa, HELCOMissa ja Itämeren valtioiden neuvostossa Itämeren tai vähintään Suomenlahden julistamista erityisen herkäksi merialueeksi (PSSA).

4. Kansainvälisen yhteistyön avulla tulee nopeasti päästä siihen, että kansainvälinen oikeus ei sallisi Itämeren liikenteessä yksirunkoisia (*single hull*) tai muuten talvisiin jääoloihin sopimattomia öljytankkereita.

5. Öljyntorjuntavalmiuksien kohottamiseen tähtäävän avun ja yhteistyön on jatkuttava myös Viron EU-jäsenyyden toteuduttua. Öljyntorjuntahankkeet Suomenlahdella on yhteistoimin koetettava saada Pohjoisen ulottuvuuden ympäristörahaston hankelistaan.

6. Valmistellaan öljyvahinkojen havaitsemis- ja torjuntavälineiden yhteiskäyttöä, niin ikään lisäresurssien tarve kartoitetaan. Hankitaan uusia laitteita, jotta voidaan nostaa valmiutta havaita öljyvahingot ilmasta käsin.

7. Viro ratifioi öljyvahinkojen korvausrahaston vuoden 1992 lisäpöytäkirja ja alkaa suunnitella oman kansallisen öljyntorjuntarahaston perustamista, jolla voidaan rahoittaa kansallista öljyntorjuntakalustoa.

8. Viro ja Suomi valmistelevat yhdessä Suomenlahti-ohjelman, joka toimisi yhteistyön prioriteetti-asiakirjana. Euroopan unionin jäsenenä Suomi ja Viro käynnistävät yhteistyössä Venäjän kanssa Suomenlahden ympäristövaikutusten arviointiohjelman.

9. Kioton ilmastopöytäkirjaan liittyvien yhteistoteutushankkeiden tukemiseen varataan Suomessa määrärahoja myös lähialueyhteistyön alarajan jälkeen. Jos koehankkeista saadaan hyviä kokemuksia, toimintaa laajennetaan.

10. Suomen ja Viron viranomaiset tehostavat teknisiä ja vielä tarvittaviin sopimuksiin liittyviä ponnisteluja VTMISS - järjestelmän käyttöönottamiseksi määräajassa.

11. Viron EU-jäsenyys ei saa heikentää Suomen ja Viron luonnonsuojelualueitten yhteistyön rahoitusta.

12. Viro ja Suomi edistävät luonnonsuojelualueitten yhteistyötä Pohjoismaiden, Venäjän, Latvian ja Liettuan kanssa.

VAPAA LIKKUMINEN

EU:n peruseriaatteiden kulmakiviä on ihmisten vapaa liikkuminen. Viron ja Suomen välillä ihmiset ylittävät rajan jo nyt yli kuusi miljoonaa kertaa vuodessa. Useimmat heistä ovat turisteja, mutta tulevaisuudessa yhä useammat molemmilta puolilta rajaa lähtevät naapurimaahan työn ja opiskelun vuoksi. Tämä on molempien maiden edun mukaista, mutta tuo mukanaan myös ongelmia ja haasteita. Työvoiman liikkuvuuden osalta lakeja, määräyksiä ja sopimuksia tulee noudattaa tunnontarkasti. Tavoitteena on myös kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistuminen lainvalvonta-, terveys- ja sosiaaliviranomaisten yhteistyön avulla. Poliisin, rajavartioston ja tullin yhteistyötä tehostetaan.

1. Suomen hallituksen työvoiman vapaalle liikkuvuudelle asettaman kahden vuoden siirtymäajan jatkamiselle ei ole riittävän päteviä perusteita.

2. Maiden välillä liikkuvien ihmisten tietoa liikkumisen vaikutuksista työsopimusehdoissa ja sosiaaliturva-asioissa lisätään tiedotuskampanjoin molemmissa maissa. Työntekijöitä informoidaan työmarkkinasäännöistä. Tähän osallistuvat kaikki työmarkkinaosapuolet.

3. Viron ja Suomen viranomaiset luovat pysyvän järjestelmän tietojen ja kokemusten vaihtamiseksi työvoima- ja sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Viranomaiset vaihtavat tietoja työvoiman liikkumisesta ja mahdollisista työmarkkinahäiriöitä aiheuttavista tekijöistä.

4. Suomi ja Viro aloittavat yhteistyön työsuojelun tarkastustoiminnan järjestämisessä ja EU:n köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastaisissa toimintasuunnitelmissa.

5. Tallinnan ja Suomen pääkaupunkiseudun kuntien välille perustetaan alueellinen EURES -kumppanuus (European Employment Service).

6. HIV-epidemian kuriin saamiseksi Virossa ja Suomessa kehitetään ennakkoluulottomasti uusia toimintamuotoja, myös prostituoitujen ja huumeiden käyttäjien alakulttuureissa.

7. FINESTON tuloksekkaan toiminnan varmistamiseksi sille osoitetaan riittävästi resursseja.

8. Viro lähettää poliisiyhdistyksen Suomeen. Suomi nimittää päätoimisen Baltian maiden ja Luoteis-Venäjän poliisiyhteistyön koordinaattorin.

9. Etsitään tapa kytkeä Viron asiantuntija Helsinkiin perustettavan EU:n rajavalvonnan riskianalyysikeskuksen työhön.

10. Suomi ja Viro pyrkivät siihen, että EU:n pidentyvä yhteinen raja Venäjän kanssa toimii kaikkialla samalla lailla, tehokkaasti ja Schengenin määräyksiä noudattaen. Suomen, Viron ja Venäjän poliisin, tullin ja rajavartiostojen yhteistoimintaa tehostetaan.

11. Viron ja Suomen välisen merenkulun turvallisuuden parantamiseksi ja terrorismin torjumiseksi perustetaan yhteinen hanke.

12. Poliisin, tullin, rajavartio- ja merenkulkuviranomaisten yhteistoimintaa tehostetaan niin, että rajaylikulku voi tapahtua nykyistä olennaisesti nopeammin.

13. Viron EU-jäsenyyden myötä tullausmenettelyistä vapautuva molempien maiden tulli-henkilökunta siirretään rikollisuuden torjuntaan, riskien analyysiin ja tiedonvaihtoon.

14. Vauhditetaan yhteistyötä veropetosten selvittämiseksi, valmisteveron alaisten tavaroiden salakuljetuksen estämiseksi sekä henkisen pääoman suojelemiseksi.

KULTTUURI, KOULUTUS JA TIEDE

Maantieteellinen läheisyys, kielisukulaisuus ja yhteinen arvopohja luovat vankan pohjan yhteistyölle. Naapurimaan kielen, kulttuurin, historian ja nykypäivän tuntemusta lisätään. Tutkimusyhteistyön avulla Suomesta ja Virossa luodaan yhdyskuntia, joissa tieto ja osaaminen ovat osa sivistystä ja joiden avulla luodaan aineellista hyvinvointia.

1. Huolehditaan siitä, että molempien maiden oppimateriaaleissa on riittävästi tietoa naapurimaan historiasta ja nykypäivästä.

2. Suomi perustaa Helsingin yliopistoon viron kielen ja Viro Tarton yliopistoon suomen kielen professuurin.

3. Tehostetaan viron kielen opetusta Suomessa pikakouluttamalla suomalaisissa korkeakouluissa sopivan peruskoulutuksen saaneista virolaisista maahanmuuttajista viron kielen opettajia koulujen ja vapaan sivistystyön tarpeisiin. Tehostetaan suomen kielen opetusta Virossa järjestämällä virolaisille suomen opettajille mahdollisuuksia oleskella Suomessa ja samalla syventää tietojansa suomen kielestä ja kulttuurista.

4. Lisätään yhteistyötä tutkimus- ja kehitystyössä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä tiede- ja teknologiapuistojen välillä

-tutkijakoulutuksen lisäämiseksi, laboratoriotilojen ja muiden fasiliteettien rationaalisen hankinnan ja käytön tehostamiseksi

-opiskelijoiden ja tutkijoiden vaihdon lisäämiseksi ja

-korkeaan teknologiaan perustuvan liiketoiminnan edistämiseksi.

5. Huolehditaan siitä, että suomalaisten opiskelumahdollisuudet Virossa ja virolaisten opiskelumahdollisuudet Suomessa turvataan. Viron ammattikoulutuksen uudistettaessa pyritään yhdessä Suomen kanssa saavuttamaan synergiaa. Esimerkiksi virolaisten opiskelijoiden osallistumista ansiolentäjien ammattikoulutukseen Suomessa helpotetaan.

ELINKEINOELÄMÄ

Viron talouskasvu on hakijamaiden korkeimpia. Suomalaiset yritykset ovat investoineet runsaasti Viroon. Valtioiden suoranaista tukea yritys-elämälle ei tarvita. Sen sijaan on edelleenkin tarvetta niin matkustaja- kuin tavaraliikenteenkin edellytysten parantamiselle. Energiayhteistyön tavoitteena on turvata energian saatavuus, sen kilpailukykyinen hinta ja se, että kansainväliset sitoumukset täyttyvät.

1. Pohjois-etelä -suuntaisen radan (Tallinna-Berliini) ja siihen mahdollisesti liittyvän Helsinki – Tallinna junalauttayhteyden selvittelyä jatketaan ja molemmat maat pitävät hanketta esillä EU-yhteistyössä vakavasti otettavana liikennevaihtoehtona.

2. Erityistä huomiota kiinnitetään Via Baltican hallinnollisten ongelmien ratkaisuun ja käytäntöjen harmonisoimiseen. On tärkeätä, että tien toinen investointiohjelma toteutetaan. EU:n laajentuminen vuonna 2004 lisää merkittävästi hankkeen rahoitusmahdollisuuksia EU:n rakenne- ja koheesiorahastojen kautta.

3. Viron ja Suomen viranomaisten, yritysten ja rahoittajien välistä yhteistyötä energiakysymyksissä pidetään erittäin tärkeänä. Molempien maiden viranomaiset myötävaikuttavat Viron ja Suomen välisen sähkökaapelin pikaiseen valmistumiseen.

4. Pohjoismaiden Investointipankin (NIB) toimintaa Virossa ja muualla Baltiassa pidetään olennaisen tärkeänä. Maiden hallitukset jatkavat ponnisteluja Viron, Latvian ja Liettuan pääsemiseksi NIB:n jäseniksi.

5. Alkuvaiheen rahoituksen merkitystä uusien korkean teknologian yritysten ja samalla uusien työpaikkojen luomisessa pidetään tärkeänä ja tässä nähdään luonnollinen yhteistyökohde maittemme välillä. Yhteistyön tulee tapahtua laajalla rintamalla. On tärkeätä, että valtiovallan lisäksi mukana olisivat korkeakoulut, julkiset tahot, kuten Strateegiliste algatuste keskus (Sak), Teknologian kehittämisskeskus (Tekes), Suomen teollisuussijoitus (Tesi), Eesti Tehnoloogiaagentuur (Estag), Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra) ja yksityiset yritykset. Yhteisiä ponnisteluja ”Viron Sitran” perustamiseksi tehostetaan.

6. Kehitetään yhteistyötä Viron mahdollisimman nopeaksi ja sujuvaksi liittymiseksi Euroopan talous- ja rahaliittoon (EMUun). Euron käyttöönotto Virossa lujittaa maittemme taloussuhteita ja helpottaa kaupankäyntiä.

7. Suomen ja Viron viranomaiset laativat jäänmurtajille yhtenäisen toimintamallin ja tutkivat, miten maat yhteistyössä voivat tuottaa jäänmurtopalveluja entistä edullisemmin.

*

Suosituksillamme on arkinen lopetus: jäänmurtajien yhteistoimintaa painottaen. Tämän voimme tulkita myös vertauskuvallisesti, jotta muistaisimme, että se, mikä on ajankohtaista ja ongelmallista yhdellä Euroopan Unionin alueella, Itämeren seutuvilla, ei ole ongelma muualla, esimerkiksi Välimeren maissa. Tämä viitataan myös meidän eroavaisuuksiimme ja Euroopan erilaisiin ulottuvuuksiin.

Viron, Latvian, Liettuan ja Puolan liittyessä EU:hun Itämeren alueen merkitys korostuu huomattavasti. Euroopan Unionin viitekehyksessä Itämeri nousee Välimeren rinnalle, ja tässä Viron ja Suomen rooli on keskeinen. Itämeren alueen tuntemus ja historiallinen muistihan ovat hallussamme mitä olennaisemmassa määrin. Viron EU-jäsenyys aiheuttaa Viron ja Suomen suhteisiin ainutlaatuisen historiallisen käänteen. Viro saa takaisin vanhan paikkansa Euroopan yhteisessä rakenteessa. Kahdenkeskisten suhteiden lisäksi muutokset koskevat myös alueen maiden kaikkia muita yhteistyömuotoja.